

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STVA22
VT14
Handledare: Mikael Sundström

USA:s drönarkrig i Pakistan:

En studie om suveränitetsprincipen

Amanda Onsberg Brumark & Beri Zangana

Abstract

Idag är drönare ett nytt tillskott i internationell modern krigföring och påminner inte om någonting som tillämpats i krig tidigare. USA är en nation som brukar dem i stor skala och på många platser i världen. Personer som misstänks vara involverade i olika terrororganisationer vilka USA har som främsta mål att utplåna är de främsta måltavlorna och faller offer för drönerattackerna, men även civila offer förekommer. Pakistan misstänks vara ett starkt fäste för terrororganisationerna och har därför blivit ett av de länderna som i störst utsträckning fått uthärda vad man kallar ett fullskaligt drönerkrig. I följande uppsats kommer Pakistan vara det empiriska huvudområdet som ska granskas. Därtill ska den internationella lagen om suveränitetsprincipen utgöra vårt teoretiska fundament i syfte att undersöka huruvida drönerattackerna som USA utsätter Pakistan för bryter mot suveränitetsprincipen eller inte. Genom att granska olika definitioner av suveräniteten och applicera på drönerattackerna i Pakistan ska vi utifrån dessa besvara vår huvudsakliga frågeställning.

Nyckelord: suveränitet, drönare, Pakistan, USA, terrorism

Antal ord: 7206

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte och problem	5
2. Metod	6
2.1 Teoretiskt ramverk	7
2.2 Avgränsning	7
2.3 Material och föregående forskning	8
3. Teori	9
3.1 Westfaliska fredens suveränitet	9
3.2 Thomas Hobbes samhällskontrakt och suveräniteten	9
3.3 Jean-Jacques Rousseau om den oförytterliga suveräniteten	10
3.4 Max Webers våldsmonopol och suveräniteten	10
3.5 FN-stadgans suveränitet	11
3.6 Responsibility to Protect	12
3.7 Globala hot - terrorism	12
3.8 Suveräniteten sammanställd	13
4. Empiri	14
4.1 Drönare	14
4.1.1 Drönare i Pakistan, statistisk överblick	14
4.1.2 Historik	14
4.1.3 Varför drönare?	15
4.1.4 Nackdelar med drönare	15
4.1.5 Drönares legitimitet	16
4.1.6 Bakgrund till drönarattackerna i Pakistan	16

4.2 Pakistan	16
4.2.1 Åren 2001-2004	16
4.2.2 Åren 2009-2013	17
4.2.3 Dubbelspel	17
4.2.4 Pakistan som failed state	18
4.2.5 Folkets åsikt	19
5. Analys	21
5.1 Westfaliska fredens suveränitet och drönare	21
5.2 Thomas Hobbes suveränitet och drönare	21
5.3 Jean-Jacques Rousseaus suveränitet och drönare	22
5.4 Max Webers suveränitet och drönare	23
5.5 FN-stadgans suveränitet och drönare	23
6. Slutsats	25
7. Källförteckning	27

1. Inledning

“The use of drones violates Pakistans sovereignty and territorial integrity. It’s not justifiable to launch strikes in the context of non-international armed conflict. Killing unarmed innocent civilians is a clear breach of international law” - Massood Khan (Dokument utifrån 2013)

1.1 Introduktion

USA:s drönarattacker har pågått i Pakistan sedan 2004 och är fortfarande aktuella. Drönarens funktion är att övervaka samt utplåna i synnerhet terrorister. En stats rätt till suveränitet tycks falla i glömska i skuggan av drönarattackerna. Detta kan tänkas skapa problem, eftersom den ledande makten på den internationella arenan inte respekterar statsgränser och skapar därför ett nytt krigskoncept: drönarkrig. I ett land som till synes tycks vara fritt från väpnad konflikt, fortgår drönarattacker som hittills uppskattningsvis dödat mellan 2,296 - 3,719 människor (The Bureau of Investigative Journalism, 2014). Dessa attacker utförs av en annan nation. Hur detta ser ut i relation till en internationell lag som suveränitetsprincipen är viktigt att undersöka. I synnerhet med tanke på att drönarkriget inte ser ut att ha ett slut i sikte.

1.2 Syfte och problem

I “Dokument utifrån” sändes en dokumentär om drönarattackerna i Pakistan där suveränitetsbegreppet togs upp (Dokument utifrån, 2013), men tämligen snävt. Det inledande citatet vi använde oss av är sagt av Massood Khan i FN. Där talar han om USA:s användning av drönare i Pakistan som en suveränitetskränkning. Detta fick oss att ställa frågan vidare om suveränitetens definition kan tänkas ha fått en lucka när det kommer till ett så modernt koncept som drönarkrig. Vi började fundera över om begreppet i förhållande till drönarattacker egentligen kan breddas mer än vad dokumentären fick det att framstå som.

I följande uppsats vill vi kunna anpassa begreppet suveränitet efter ett aktuellt fall och skapa en bred uppfattning kring vad begreppet har för innebörd i förhållande till drönarattacker. Syftet blir att bidra till en bredare diskussion kring suveränitet i modern krigföring.

Det här får oss att problematisera kring suveränitet samt drönerattacker och skapar följande huvudfrågeställning i vår studie: Bryter USA:s drönerattacker i Pakistan mot suveränitetsprincipen?

2. Metod

Vi har som ambition att utföra en studie där vi problematiserar begreppet suveränitet genom att se till olika teorier som skrivits om begreppet. Det här innebär att vi genomför en begreppsutredande studie som sedan prövas på ett empiriskt fall. I Metodpraktikan beskrivs den begreppsutredande studien på följande vis:

”Lite förenklat rymmer en begreppsutredande studie följande fem steg: 1) sök reda på och samla in det som har skrivits om begreppet; 2) sortera de olika begreppsdefinitionerna som finns och vaska fram det som ser ut att vara kärnan respektive det som skiljer sig åt mellan olika definitioner; 3) pröva huruvida en eller flera definitioner är logiskt konsistenta; 4) pröva huruvida en eller flera definitioner är möjliga att operationaliseravända i empirisk forskning; 5) ta om möjligt ställning för den ”bästa” begreppsdefinitionen” (Esaïasson, 2012, 35).

I vår studie blir det väsentligt att samla in information samt olika definitioner om begreppet suveränitet, eftersom det är ett vidsträckt begrepp som kommit att förändras och genom åren fått olika betydelser. Därefter måste vi sortera de olika definitioner vi valt ut och ta fram det som är viktigast i varje tolkning. Vi måste även ta upp det som skiljer sig åt mellan de olika tolkningarna av suveränitet som i vårt fall är Westfaliska freden, Thomas Hobbes, Max Weber, Jean-Jaques Rousseau och FN-stadgan. Detta kommer att spela roll i vårt slutresultat då de olika definitionerna kan ge flera perspektiv kring om de drönarattackerna som släpps över Pakistan kan rättfärdigas.

Studien som utförs är en kvalitativ fallstudie. I Metodpraktikan beskriver Esaïasson fallstudien som en intensiv granskning av ett specifikt fall. Fallstudier kan likaså utföras komparativt men vi har valt den kvalitativa fallstudien eftersom kunskaperna som kommer ur en jämförelse inte är intressant för vårt undersökningsområde (Esaïasson, 2012, 108).

Denna metod ger oss möjlighet att granska suveränitetsbegreppet djupgående samt från många infallsvinklar för att sedan kolla på det empiriska fallet Pakistan och vidare hur USA:s drönarattacker har kommit att påverka dess suveränitet. Uppsatsen är teoretiskt styrd där teorin om suveräniteten ska ge ett fundament för hur man kan förstå USA:s drönarkrig i Pakistan samt avgöra dess legitimitet. Därför blir den kvalitativa metoden den självklara för oss. Det här blir mer relevant för oss än att göra en kvantitativ analys, eftersom den forskningsdesignen snarare utgår från ytlig data som inte kan ge oss en ingående bild av

samtliga analysenheter. Den kvalitativa enfallstudien ger oss en djup granskning av ett specifikt fall, vilket uppfyller det primära syftet med uppsatsen (Esaiasson, 2012, 108).

2.1 Teoretiskt ramverk

Den teoretiska utgångspunkten i forskningen är suveränitetsprincipen. Vi har undersökt flera olika perspektiv på denna, motiverat att begreppet funnits länge samt att principen inte har en enhetlig mening. Olika perspektiv har motiverats i syfte att ge oss ett större perspektiv på teorin och skapa utrymme för ett bredare slutresultat. Eftersom suveränitetsprincipen är ett begrepp som kommit att förändras blir det även viktigt för oss att se hur det har utmanats genom att definiera globala hot och deklARATIONEN Responsibility to Protect. Att studera olika utmaningar till suveräniteten som uppkommit senare ska förenkla analysen av drönarkrigets innebörd på dagens internationella arena och om det möjligtvis kan motivera ett drönarkrig under vissa omständigheter eller tvärtom.

2.2 Avgränsning

Fokus och grund för vår text ligger i att applicera suveränitetsprincipen på ett aktuellt empiriskt fall. Eftersom suveräniteten är ett brett begrepp som kan tolkas och definieras på många vis har vi valt flera olika tolkningar. Urvalet har skett med utgångspunkt ifrån att ge variation och bredd till suveränitetsbegreppet. Drönarkrig har förekommit i många länder under många år och pågår likaså på många platser idag. Vi har dock valt att koncentrera vårt empiriska fall till drönarkriget i Pakistan specifikt. Skälet till detta är att dagens drönarkrig är väldigt aktuellt i Pakistan. De har haft flest attacker av alla drabbade länder och folket motsätter sig dem starkt, men trots de starka protesterna fortsätter USA att skicka drönare till Pakistan. Relationen till USA har komplicerats med åren på grund av detta som anses vara en suveränitetsinskränkning och därför blir ett så specifikt fall som Pakistan bra för en teoretisk studie av suveränitet.

2.3 Material och föregående forskning

För att undersöka vårt fall har vi främst använt oss av sekundärmaterial i form av böcker som bearbetat information och beskriver relationen med USA och utvecklingen i Pakistan. För vår del är det viktigt att få en allmän överblick över Pakistan och vad som har kommit att leda till det drönarkrig som förs i landet. För att ta reda på detta har vi använt oss av författaren och journalisten Ahmed Rashid och hans verk där han beskriver förhållandet mellan USA och Pakistan. Eftersom att Rashid själv har varit utrikeskorrespondent i Pakistan och har goda kunskaper om regionen blir hans litteratur även trovärdig för oss då han skriver utifrån egna upplevelser men även rapporter. En fördel med de böcker som Ahmed Rashid har skrivit är att de inte är vinklade till någon av ländernas fördel utan ger en historisk samt berättande överblick kring vad som har hänt. I vårt arbete har vi även behövt få en allmän kunskap om drönare. Därför har vi använt oss av boken ”Drone warfare” (Benjamin, 2013) skriven av Medea Benjamin. Boken är vinklad och ställer sig väldigt kritisk till drönarattacker. Vi har inte utgått från Benjamins synvinkel och sökt undvika vinklad information, utan snarast använt den för att få en överblick kring vad drönare är och hur de används.

Den statistik som vi använder ger oss en möjlighet att motivera varför vi väljer Pakistan och visar på att det är det land det skickas mest drönare till. Detta har vi gjort genom att använda en brittisk källa som drivs av journalister som aktivt arbetar för att samla information om USA:s drönarattacker.

Primärmaterial som använts är deklARATIONER från Förenta Nationerna i form av FN-stadgan och Responsibility to Protect.

3. Teori

3.1 Westfaliska fredens suveränitet

Definitionen av suveränitet som härstammar från Westfaliska freden ägde rum 1648, vilken kommit att prägla hela det internationella systemet. Westfaliska freden 1648 ägde den Westfaliska freden rum, vilket satte prägel på hela det internationella systemet. Suveränitetsprincipen var en överenskommelse som tillskrevs Europas samtliga nationer. Principen var vid den här tidpunkten ung och tog sin grund i den franska filosofen Jean Bodins skrifter (Mingst & Arreguín-Toft, 2011, 21). I verket ”Les six livres de la République” beskriver han innebörden i termen och dess funktion. Staten ska enligt Bodin vara en enhet som är oförstörbar och kan inte delas (Netzloff, 2014, 150), exempelvis i form av att någon annan stat gör anspråk på dess territorium. På så sätt blev det ett allmängällande begrepp som skulle tillskrivas samtliga stater, istället för att tidigare bara ha berört högre auktoriteter (Netzloff, 2014, 150). Självfallet har suveräniteten inskränkts i många fall efter Westfaliska freden. Men samtidigt kan den initiala suveränitetsprincipen ses som en mer hårdragen variant utan undantag jämfört med idag. Kanske bland annat för att den var anpassad efter det dåvarande internationella systemet som saknade en stark interdependens och inte var globaliserat i lika stor grad. Därigenom kunde stater agera och kännetecknas mer som självständiga enheter.

3.2 Thomas Hobbes samhällskontrakt och suveräniteten

Den engelska filosofen Thomas Hobbes menade att människor överger sin frihet de haft i det ursprungliga naturtillståndet i samband med att de väljer ingå i en civilisation (Nationalencyklopedin, 2014). Det ursprungliga naturtillståndet är stadiet utan regler samt styre där människors individuella överlevnad står i fokus (Nordin, 2013, 78). Naturtillståndet som de befunnit sig i upphör när de överger sin fullkomliga makt till den övre statsmakten i utbyte mot skydd som tillämpas av dess våldsmonopol. Detta är vad Hobbes kallar ”samhällskontraktet” (Nordin, 2013, 79). Samhällskontraktet innebär att människor underkastar sig den övre auktoriteten där skyldigheter och rättigheter ingår, samtidigt som den

genuina friheten överges. Hobbes menade att genom samhällskontraktet skapas suveräniteten som ska vara odelad och ej ifrågasättbar (Nordin, 2013, 79). Har landet en odelad makt eller befinner sig i ett inbördeskrig så upphör suveräniteten. Därför ska de politiska ledarna i nationen ha en oinskränkt makt som kan förebygga splittringar i landet. Den enade suveräniteten med fullkomlig politisk makt är nämligen det som förhindrar inbördeskrig, vilket måste förhindras till varje pris enligt Hobbes.

3.3 Jean-Jacques Rousseau om den oförytterliga suveräniteten

Den franske filosofen Jean-Jacques Rousseau skrev om den oförytterliga suveräniteten i sitt verk "Om samhällsfördraget". Enligt honom kan suveräniteten enbart bestå så länge kollektivets vilja till fullkomlig jämlikhet är något som den anpassar sig efter och representerar. På så sätt är det den så kallade "allmänviljan" som går hand i hand med suveräniteten (Nordin, 2013, 98). Allmänviljan ska spegla det kollektiva tyckets åsikt i vad som är det allmänna bästa och har aldrig fel, men skiljer sig från folkets enskilda tycken som han istället kallar "allmänna viljan" (Nordin, 2013, 98). I "Om samhällsfördraget" säger Rousseau såhär om sambandet mellan suveränitet och den allmänna viljan: "Jag påstår alltså, att suveräniteten, som endast utgör allmänna viljans ställföreträdare (l'exercice), aldrig kan avyttras, och att suveränen, som endast är ett kollektivt väsen, blott kan representeras av sig själv; makten kan väl överlåtas, men icke viljan." (Rousseau, 1762).

Agerar makten utanför sitt folks vilja är den illegitim och dess suveränitet upphör. Han anser att människor måste kunna dö för allmänviljan och på så sätt suveränitetens bästa. Rousseau uttrycker sig med att "då fursten säger till honom 'Det är nödvändigt för staten att du dör', så måste han dö" (Rousseau, 1762). Synen på suveräniteten som uttrycks i "Om samhällsfördraget" skulle kunna förknippas med en sorts oinskränkt folklig demokrati med fullkomlig jämlikhet där alla ska handla gemensamt för gemene bästa. Underkastar sig folket sin makts tyckte och allas bästa inte står i centrum så är statskroppen enligt Rousseau så mycket som förintad (Rousseau, 1762).

3.4 Max Webers våldsmonopol och suveräniteten

Begreppet våldsmonopol användes av den tyska filosofen Max Weber. Med detta menade han att en stat har rätt att utöva våld mot människor inom sitt territorium som bryter mot de regler

som skapats för att följas inom staten. Olika myndigheter i form av militär och polis utsågs för att utöva det här våldet på ett legitimt vis inom sitt territorium. Weber menade att sociala grupper inom en stat oavsett typ är redo att upphäva våld för att skydda sitt eget intresse. Därför behövdes ett våldsmonopol som på ett legitimt vis kunde straffa de som tillämpade våld mot andra (Parkin, 2002, 72). På så vis ansågs våldsmonopolet som viktigt inom en stat för att den skulle betraktas som suverän enligt Weber.

Begreppet ”failed state” kan kopplas till Webers teori om när en stat anses som suverän. En stat betraktas som ”failed state” när den inte har något fungerande våldsmonopol. I denna typ av stat har regeringen i landet förlorat kontrollen över sitt våldsmonopol och har ingen kontroll över sitt territorium. Istället ses staten som farlig då den kan utgöra hot mot den sittande regeringen i landet (Rotberg, 2003, 5). Människor ger upp en del av sin frihet till staten i utbyte att staten skyddar människorna. Men när det här våldsmonopolet faller samman och olika kriminella nätverk får mer inflytande är staten och dess invånare hotade. Kriminella nätverk påverkar invånarna och kan få dessa på sin sida eftersom den styrande ledningen i landet fallit samman. På så vis hamnar hela staten i en ond cirkel som kommer att påverka statssuveräniteten (Rotberg, 2003, 6).

3.5 FN-stadgans suveränitet

Suveränitetsbegreppet har kommit att utvecklas från det att den skapades under Westfaliska freden 1648 och inte minst när de Förenta nationerna grundades efter andra världskriget 1945. Nu handlade begreppet inte bara om icke-inblandning mellan stater och att stater ska sköta sitt eget territorium som det innebar under Westfaliska freden men grundidén finns kvar än idag (Mingst & Arreguín-Toft, 2011, 21). Efter andra världskriget insåg man att människor behövde ett humanitärt skydd och därför kom suveränitetsbegreppet att få en utvecklande innebörd där en stat nu skulle ha rättigheter och skyldigheter att följa. Förenta nationerna lade grund för en internationell rätt som alla stater nu skulle följa för att anses som suveräna. Den här utvecklingen innebar att suveränitet för första gången lagstiftades i FN-stadgan och att den tidigare definitionen från Westfaliska freden om icke-inblandning inom stater och att varje land sköter sitt eget territorium fick en påbyggnad. Förutom grundidén från Westfaliska grunden om icke-inblandning och staters eget territorium som hittas i artikel 2 i FN-stadgan (FN-stadgan, kap 2) lade Förenta nationerna grund för en internationell lag och folkrätt vilket innebar att stater nu fick skyldigheter och rättigheter. Staters rättigheter om ett eget

territorium kunde nu vändas emot dem i form av självförsvar om en stat sågs sig vara hotad av en annan stat (FN-stadgan kap 51). Detta kunde komma att handla om humanitära interventioner där en stat intervenerar i en annan stat för att skydda befolkningen (FN-förbundet, 2008).

3.6 Responsibility to Protect

Efter misslyckandet att förebygga folkmordet i Rwanda 1994 samt konflikterna på Balkan antog generalförsamlingen år 2005 en deklaration om "Responsibility to Protect". Den här deklarationen hade följande grundprinciper sammanfattade i tre pelare:

- *Varje stat har en skyldighet att skydda sin befolkning från svårt lidande: folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och etnisk rensning.*
- *Det internationella samfundet har en skyldighet att uppmuntra och hjälpa enskilda stater att uppfylla det ansvaret.*
- *Om en stat uppenbarligen misslyckas med att skydda sin befolkning, så har det internationella samfundet en skyldighet att gemensamt agera, beslutsamt och vid rätt tidpunkt, och i enlighet med FN-stadgan.*

(Hyllienmark, 2013)

Responsibility to Protect har kommit att spela större roll i samband med den globaliserade världens nya hot, som terrorism. Responsibility to protect röstades igenom av FN:s generalförsamling 2005 och innebar att det skulle finnas en större möjlighet för det internationella samfundet att ingripa där människors liv sätts i fara.

3.7 Globala hot - terrorism

Det finns olika definitioner av begreppet terrorism men vi har valt att anamma en svensk formulering som lyder följande:

"våld eller hot om våld, som riktas mot en eller flera personer i syfte att framkalla fruktan hos en eller flera andra personer, och därigenom uppnå ett eller flera politiska mål."

(Forskning, 2008)

Definitionen vi utgår ifrån säger att terroristgrupper främst inriktar sig på framkallande av rädsla bland människor. Därigenom kan man se terrorism som ett globalt hot eftersom att de verkar utanför statens kontroll och kan agera för sitt syfte var som helst i världen, även om det skadar individer.

Globala hot i form av terrorism har kommit att utmana suveräniteten och på så vis skapat en ny definition av suveränitet genom Responsibility to Protect. Olika terrororganisationer organiserar sig för att utöva våld mot sina måltavlor som är oskyldiga civila människor runt om i världen.

3.8 Suveräniteten sammanställd

Som nämnts ovan är suveränitet ett brett begrepp där olika faktorer avgör i vilken grad samt på vilka sätt en stat är suverän. Därigenom kan man prata om så kallad "inre" respektive "yttre" suveränitet (W. Morris, 2013). Definitionerna som nämnts har berört både den inre samt yttre och att särskilja dem är väsentligt när begreppet undersöks på djupet. Filosoferna har mestadels haft den inre suveräniteten i fokus, som berör staters nationella suveränitet (W. Morris, 2013). Den Westfaliska freden samt FN-stadgans beskrivning av begreppet gäller den yttre och staters suveränitet i förhållande till andra stater på den internationella arenan. Sambandet mellan den inre och yttre suveräniteten är inte självklart (W. Morris, 2013). Att sambandet finns är dock uppenbart eftersom en svag inre suveränitet kan skapa större utrymme för intervention utifrån. Men för att sammanfatta suveräniteten ur alla kontexter så kan den tillskrivas beröra självständighet, legitimitet och respekt.

4. Empiri

4.1 Drönare

4.1.1 Drönare i Pakistan, statistisk överblick

Sammanlagda attacker: 383

Attacker under Obama: 332

Sammanlagda offer: 2,296 - 3,719

Döda civila: 416 - 957

Döda barn: 168 - 202

Skadade: 1,089 - 1,639

(The Bureau of Investigative Journalism, 2014)

4.1.2 Historik

Nationalencyklopedins beskrivning av drönare lyder:

”Drönare (av engelska *drone* 'drönare'), vanlig benämning på större förarlös flygfarkost” (Nationalencyklopedin, 2014). Konceptet med obemannade flyg har funnits sedan första världskriget (Benjamin, 2013, 13). Det har använts i militärövningar av många olika länder i samband med exempelvis andra världskriget och Koreakriget (Benjamin, 2013, 13). Senare under Vietnamkriget nyttjades dem som spionplan samt informationsinsamlare och inte bara i övningssyfte. Även på 90-talet, under balkankrigen tillämpades drönare i syfte att få information om flyktingströmmar och motståndarsidans flygförsvar (Benjamin, 2013, 15). Men under Kosovokriget rustades drönarna för första gången med missiler, vilket blev ett litet startskott för en ny typ av krigföring som kommit att växa, drönarkrig. Det var dock 9/11 som katalyserade USA:s upptrappning av drönare (Benjamin, 2013, 16) med krigen i Irak och Afghanistan. Mellan år 2000 – 2010 ökade pentagons drönarantal från 50 till 7500 (Benjamin, 2013, 15). Användningen har särskilt ökat under Obamaadministrationen (Benjamin, 2013, 102). Drönare används idag till både dödlig samt icke-dödlig krigsföring (Benjamin, 2013, 15). De tillämpas nämligen flitigt som spionplan och till att lokalisera fiender, men även för avrättning av måltavlor som i många fall tros vara involverade i terrorstämplade grupper,

exempelvis al-Qaida och Talibanerna. Idag är inte det avslutade Irakkriget och nedtrappade Afghanistankriget måltavlorna för drönare längre. Spridningen har skett till Pakistan, Jemen, Somalia, Filippinerna, samt Libyen (Benjamin, 2013, 7) med Pakistan och Jemen som främsta måltavlor eftersom president Barack Obama påstår att de största "aggressionerna" finns där (Van Buren, 2014).

4.1.3 Varför drönare?

Att drönarkrig är ett koncept som påverkat dagens krigföring är svårt att motsäga. Avsaknaden av en pilot ger användaren många fördelar i form av färre risker för sina egna soldater. Piloten från hemlandet kan inte dö, bli skadad eller tagen gisslan. Advokaten Rafia Zakaria skrev såhär angående drönarpiloter:

"Somewhere in the United States, a drone operator sits in a booth with a joystick and commandeers a pilot-less aircraft armed with deadly bombs. Much like in a video game, he aims, shoots and fires at targets he sees on a satellite map." (Benjamin, 2013, 29).

Citatet förklarar bland annat den mänskliga faktorns minskade betydelse i drönarattacker. Likt ett TV-spel kan drönarpiloten döda och orsaka massförstörelse utan att det ger några större trauman. På så sätt är drönarattacker att föredra för ett land, i detta fall USA, istället för en militär intervention som medför alla de nämnda riskerna för soldaterna. Istället är de på en säker plats där de kan styra massförstörelsevapen från långt avstånd. Ser man till dessa fördelar ur ett krigsstrategiskt perspektiv blir användningen av drönare troligtvis en självklarhet.

4.1.4 Nackdelar med drönare

Måltavlorna för drönarattacker är militantklassade människor och urskiljs från civila. Men att urskilja dessa grupper är inte oproblematiskt (Benjamin, 2013, 104) och sker inte utan misstag. Den pakistanska advokaten Shahzad Akbar påstår till och med att majoriteten som fallit offer för de amerikanska drönarattacker har varit civila utan anknytning till terrorverksamhet (Benjamin, 2013, 105). Självklart är det svårt att bevisa vidare om de flesta varit civila eller radikaler, men faktum kvarstår att oskyldiga offer har varit oundvikligt med drönarattacker. Siffror pekar på att i enbart Pakistan har mellan 416 och 951 civila dött i attackerna (Sledge, 2014).

4.1.5 Drönares legitimitet

Drönerattacker väcker frågor vidare om de är lagliga eller inte. Enligt nationell amerikansk lag är det lagligt för presidenten att "use all necessary and appropriate force" i syfte att jaga terrorister (Benjamin, 2013, 130). Således är drönare, tillsammans med samtliga medel för att jaga radikaler lagligt att verkställa på internationell nivå utifrån deras nationella lag. Samtidigt pratar internationell lag om alla länders rätt till självförsvar (Benjamin, 2013, 130). Enligt en framröstad resolution i FN så strider USA:s drönerattacker i Pakistan mot den internationella lagen (Reuters, 2014), troligtvis eftersom de är svåra att motivera som självförsvar.

4.1.6 Bakgrund till drönerattacker i Pakistan

Relationen mellan Pakistan och USA har inte varit utmärkande förrän terrorattackerna mot World Trade Center 2001. Pakistan blev efter 2001 involverade i USA:s utrikespolitiska intressesfär. Via olika överenskommelser länderna emellan skulle Pakistan slippa bli fiendestämplad av USA. För att förstå USAs drönerattacker är det viktigt att studera hur relationen mellan länderna sett ut mellan åren 2001-2004. Men likaså från 2009 fram till nu.

4.2 Pakistan

4.2.1 Åren 2001-2004

Efter terrorattackerna mot World Trade Center inledde USA sitt krig mot terrorismen. I det här kriget pekades Pakistan ut som ett land där terroristgrupper i form av al-Qaida-nätverk och Talibanerna har starkt fäste. Den dåvarande amerikanske presidenten George W Bush sände ett budskap som sträckte sig till Pakistan där han sa följande: ”Antingen är ni med oss eller emot oss” (BBC News, 2001). I kriget mot terrorismen och invasionen av Afghanistan ville Bush vara säker på att han fick president Musharraf och Pakistans stöd i jakten på al-Qaida-medlemmar. Budskapet Bush sände var ett sätt att signalera för Pakistan att utan deras kooperation så kan konsekvenserna för dem bli stora (Rashid, 2012, 51f).

4.2.2 Åren 2009-2013

När Obama övertog rollen som USA:s president 2009 ingav han ett ökat hopp för bättre och i slutändan avslutade insatser i delar av mellanöstern, bland annat Afghanistan (Rashid, 2012, 15). Men även om större åtgärder tagits så har operationerna misslyckats med att hållbart förbättra regionen, då Talibanerna har fått ett starkare fäste och våldet har ökat i regionen (Rashid, 2012, 15). Fokus har istället övergått till fördjupade insatser i Pakistan under Obama, då Bushadministrationen hade varit underförstådda med krisen landet befann sig i (Rashid, 2012, 43). Under Barack Obamas tid som president har därigenom antalet drönarattacker ökat kraftigt. Användandet av drönarattacker var under George Bushs tid som president totalt 48 stycken. Enligt The Bureau of Investigative Journalism har Barack Obama i enbart Pakistan avfyrat 332 drönare (The Bureau of Investigative Journalism, 2014). Det krig mot terrorism som USA för under Obamas administration beskrivs som en mer dödlig metod för att hantera personer som misstänks ha kopplingar till terrornätverk i användningen av drönarattacker (McCriskin, 2013 s 97). USA menar att den taktiken som förs nu för att omintetgöra terrorister är mer strategisk samt effektivare, eftersom de har mycket specifika mål och är att föredra framför militär intervention (Reaching Critical Will, 2012). Samtidigt anser vissa att individerna som drönarattackerna utplånar fungerar som en kompensation för Guantanamo Bays reducerade intag av fångar (Dokument utifrån, 2013)

4.2.3 Dubbelspel

I kriget mot terrorismen var Pakistans president Musharraf villig att stötta USA för att fånga al-Qaida-medlemmar som ansågs vara ett hot mot omvärlden, men Musharraf spelade ett dubbelspel. Samtidigt som han stöttade USA i kriget mot terrorism och att få fast anhängare till al-Qaida hade Musharraf själv ett starkt stöd till Talibanerna. I överenskommelsen med USA hade Musharraf gått med på en minimumbegäran från deras sida. Det var att Pakistans underrättelsetjänst ISI skulle lämna information om al-Qaida till USA. Däremot framkom det aldrig någonting om att stoppa Talibanerna, vilket president Musharraf skulle komma att utnyttja genom att ge dem ett starkare fäste (Rashid, 2012, 68).

En viktig aspekt som är värd att lyfta fram är hur det till störst del enbart varit president Musharraf och den pakistanska regeringen som stöttat USA. I skuggan av det här vädjar majoriteten av det pakistanska folket om att USA ska dra sig tillbaka från Pakistan då de

anser att deras suveränitet kränks. På så vis blir det en svår relation mellan USA och Pakistan där man tydligt kan se att det inte är hela Pakistan som stödjer USA i kriget mot terrorism (Rashid, 2012, 195). Den oenighet som finns mellan Pakistan och pakistanska folket visar på en aspekt som kan komma att vara avgörande för vidare om drönarna är legitima eller inte.

4.2.4 Pakistan som ”failed state”

En del röster ställer sig tveksamma till Pakistans överlevnad som stat (Ninian, 2010, 169) och därigenom vidare om det redan kan rankas som en så kallad "failed state". Stor tveksamhet råder det gällande Pakistans väg till att bli en fulländad stat på grund av de många interna problemen med ekonomi, etniska konflikter, Talibanernas ökade inflytande et cetera (Ninian, 2010, 169). Regeringens kontroll i landet är bristfällig och de har problem med att utöva sitt våldsmonopol i stora delar av Pakistan. Detta skapar större splittringar i landet och provinserna blir svårare att hålla ihop (Ninian, 2010, 174).

Det råder delade meningar om Pakistan är en failed state eller inte. År 2013 hade Pakistan plats 13 på "The Failed States Index" (The Fund For Peace, 2013). Alla analytiker är dock inte överens om klassificeringen och menar att de inte är det än (Ninian, 2010, 169). Pakistans före detta president Zardari anser att begreppet inte korrekt kan appliceras på Pakistan i det nuvarande läget. Samtidigt så anser han att det internationella samfundets hjälp är nödvändig i syfte att förhindra statens kollaps (Ninian, 2010, 175).

4.2.5 Folkets åsikt

Pakistans relation med USA blev värre och Pakistan var nästintill en kollapsad stat. De båda ländernas intresse för hur man skulle lösa jakten på terrororganisationer var splittrade. USA vill att alla terrorgrupper i Pakistan ska elimineras men samtidigt ger den pakistanska regeringen allt mer utrymme för Talibanerna att etablera sig (Rashid, 2012, 183). President Musharraf och den pakistanska regeringen var de enda som stöttade USA i jakten på att ta fast anhängare till terrororganisationer. USA tilläts släppa drönare över Pakistan i jakten på att få tag på al-Qaida-anhängare där det pakistanska folket var oense med presidenten om hur det här skulle gå till. Flera gånger vädjade det pakistanska folket om att USA skulle dra sig

tillbaka och lämna Pakistan och att drönerattackerna skulle upphöra. Det här då man ansåg att drönerattackerna kränker Pakistans suveränitet (Rashid, 2012, 195).

Det pakistanska folket har skapat ett brinnande hat mot USA efter att George Bush stöttat president Musharraf istället för att hjälpa det pakistanska folket med utvecklingen i landet. Weber pratade om att stater måste ha ett våldsmonopol för att ses som suveräna (Parkin, 2003, 72). Det som skapats i Pakistan är en antiamerikanism som kommit att förändra de grundliga värderingar som fanns. Det pakistanska folket vill inte att några former av amerikanska värderingar ska prägla landet. Därigenom finns ingen positiv uppfattning av demokrati och modernisering eftersom att de här betraktas som amerikanska värderingar (Rashid, 2008, 35).

Den antiamerikanism som skapades hos folket i Pakistan innebar inte problem för enbart relationen till USA, utan även utvecklingen av landet. Det pakistanska folket blev övertalade att stå bakom extremisterna som både USA och den pakistanska regeringen länge kämpat mot. Här skapades en tydlig spricka mellan den ledande statsmakten och befolkningen. Problemet blev att man inte kunde övertyga folket att det krig som USA för mot extremisterna även är Pakistans krig för deras eget bästa, det vill säga för utvecklingen i landet (Rashid, 2008, 36).

2011 hade USAs drönerkrig nått botten för det pakistanska folket och protester startade. CIA-operationer är hemligstämplade och drönerattackerna har tagit flera civila människors liv. Exakt vilka CIA är ute efter att döda är okänt och även de juridiska, amerikanska och vilka internationella rättigheter man har att göra det med är inte heller tydligt (Rashid, 2012, 195). Det pakistanska folket var oroade då ingen information läckte ut. De skulle komma att bli mer frustrerade efter Bin Ladins död. Det dubbelspel som regeringen hade kört på avslöjades och nu visste alla att Bin Ladin fanns gömd i Pakistan. Att regeringen vägrat erkänna att Bin Ladin fanns gömd i Pakistan skapade förvirring hos allmänheten men även en besvikelse. Folket ansåg att det kränkte deras suveränitet att världens mest efterlysta man fanns gömd i deras land (Rashid, 2012, 29). Enligt en undersökning är numera 75 % av den pakistanska befolkningen emot drönerattackerna som USA skickar mot deras nation och 11 % är för (Gallup Pakistan, 2013)

5. Analys

5.1 Westfaliska fredens suveränitet och drönare

Den Westfaliska fredens suveränitet, som till stor del tar avstamp i verket ”Les six livres de la République” av Jean Bodin är en hårdragen variant med stort fokus på territorium. När en suverän stat inkräktar på en annans territorium så är det enligt den Westfaliska kontexten ett brytande av suveränitetsprincipen. Att USA skickar drönare till områden i Pakistan är i suveränitetens mest hårdtagna och outvecklade variant därför en självklar överträdelse oavsett syfte. Århundradet som den Westfaliska freden ägde rum i kan dock inte betraktas som en lika globaliserad värld som i modern tid. När begreppet var så nytt hade inte flera koncept som Responsibility to protect, globala hot et cetera definierats. Den moderna krigföringen var inte heller uppfunnen och drönarkrig låg över 300 år fram i tiden. Att applicera den Westfaliska fredens syn på suveränitet i det internationella systemet på ett modernt koncept som drönare medför på så vis komplikationer och kan tolkas som omodernt. För den tar inte hänsyn till de nyuppkomna koncepten som är en effekt av den nya globaliserade världen.

5.2 Thomas Hobbes suveränitet och drönare

Den pakistanska regeringen har stöttat USA på många vis och även gett dem utrymme för sitt avfyrande av drönarattacker. Eftersom Thomas Hobbes ansåg att suveräniteten kommer i samband med den odelade och fullkomliga statliga makten så måste drönarnas legitimitet i Pakistan avgöras utifrån statens åsikt i frågan. Att regeringen till stor del varit eniga i frågan gör drönarna enligt Hobbes suveränitet legitima, med tanke på att folket har valt att ingå i ett samhällskontrakt med staten och får skydd i utbyte. Folkets åsikt kan omöjligen spela roll när det kommer till statens metoder för att skydda sin befolkning och förebygga ett inbördeskrig. Terrorgruppers syfte är att framkalla fruktan i folk för att uppnå politiska mål. Därför utgör de ett hot mot den suveräna staten och förhöjer risken för inbördeskrig. Således skulle Hobbes suveränitet säga att dessa är nödvändiga att stoppa till varje pris. Då kan tillämpningen av drönare ses som en form av effektivisering av förhindrandet av terrorgruppernas framfart. I Hobbes termer om suveränitet ställs samtidigt frågan vidare om Pakistan i grunden är en

fullkomlig suverän stat eller inte. Splittringar kan finnas i regeringen, som dessutom inte har absolut makt i hela Pakistans geografiska område. På så sätt kan staten uppfattas som delad och uppfyller inte Hobbes syn på den suveräna staten. Men den föga suveränitet samt stabilitet som landet har måste samtidigt bevaras och upprustas, vilket gör drönarna till ett form av hjälpmedel vars syfte är att uppnå detta.

5.3 Jean-Jaques Rousseaus suveränitet och drönare

Jean-Jaques Rousseaus förklaring av suveräniteten lägger stort fokus vid den inre varianten och är lättast att applicera på interna angelägenheter. Den talar om relationen mellan makten och folket. Kan inte makten representera allmänviljan och det bästa för alla så förintas dess suveränitet av sig själv. Som tidigare nämnts råder en stor anti-amerikanism i Pakistan och överenskommelser med USA har till stor del enbart skett på delar av regeringens villkor. I de amerikanska drönarattackernas fall sätter sig 75 % av befolkningen emot och kan betraktas som en stor majoritet. Därigenom uppfyller attackerna knappast den allmänna viljan i Pakistan som Rousseau pratar om. Den allmänna viljan koncentrerar sig nämligen på de enskilda individernas sammanlagda tycke. Men uppfyller det i så fall allmänviljan, som ska representera samhällets bästa och suveräniteten? Drönarattackerna dödar människor i namnet av gemene mans bästa. Enligt Rousseaus suveränitetsprincip kan folks liv behöva krävas om det är för samhällets bästa. Däremot kan man ställa sig tveksam till vidare dödsoffren verkligen gynnat Pakistan, särskilt med tanke på de civila offren som krävts. Som nämnts tidigare i texten är också urskiljandet av radikaler och civila svårt att göra med drönarattackerna. Därför är det likaså svårt att fastställa om attackerna är för folkets bästa när vissa offer varit civila och dött förgäves. Vidare om ens radikalernas död hjälper Pakistan är en komplex fråga. Att obemannade flygfarkoster som är skickade av en annan nation kan slå till när som helst skapar troligtvis en hotbild för många människor i landet. Hatet som fötts i Pakistan med USA:s drönarattacker har på så vis möjligen skapat utrymme för radikaliserings av människor, vilket inte kan ses som gynnsamt för landet. Även om delar av den pakistanska presidenten och regeringen har gett medgivande till drönarattackerna för landets bästa så är dem svåra att motivera i allmänviljans namn när det råder stor osäkerhet kring hur mycket de egentligen hjälper Pakistan. Att en stor majoritet av befolkningen inte godkänner dem bevisar också regeringens agerande utöver vad landet anser är bäst för dem. Således är suveräniteten brutet och regeringens tycke klassat som illegitimt i Rousseaus suveränitetstermer. Likaså

betraktas då USA:s drönerattacker som ett övertramp på Pakistans suveränitet i denna kontext.

5.4 Max Webers suveränitet och drönare

Max Weber menade i sin teori om suveränitet att en stat anses som suverän om denna stat har ett eget våldsmonopol i form av en fungerande rättsstat där man har rätt att använda våld i legitima syften. När en social grupp individer är redo att använda våld för att främja sina egna intressen som kan skada en stat, behövs ett våldsmonopol som kan skydda andra medborgare för att staten ska ses som suverän. Men även ett fungerande våldsmonopol i form av en lyckad ekonomi är centralt. Det som sker i Pakistan är något som inte kan inte accepteras om man utgår från Webers teori, eftersom delade meningar råder kring om Pakistan är en failed state eller inte. Det man kan se i Pakistan är att det finns allvarliga problem med våldsmonopolet i flera områden och regeringen har inte full kontroll i landet. I Pakistan befinner sig hot i form av terrornätverk som al-Qaida och Talibanerna. Dessa utgör inte enbart ett hot mot Pakistan, utan även omvärlden. Eftersom Weber menar att en stat måste ha ett fungerande våldsmonopol för att anses suverän, så kan hjälp från USA tolkas som nödvändig för Pakistan. Detta då landet utifrån omständigheterna inte har ett fungerande våldsmonopol. USAs drönerattacker som avfyrats mot Pakistans territorium kan ses som acceptabla eftersom den förra presidenten Musharraf gick med på att få hjälp från USA i syfte att utplåna al-Qaida. Det här visar på en vädjan från Pakistans sida att de själva inte har möjligheten att klara det på egen hand. Pakistan befinner sig i ett tillstånd där det inte finns ett fungerande våldsmonopol och där även andra grupper än al-Qaida kan utgöra ett hot mot landets inre suveränitet. Drönerattackerna anses i Webers termer som legitima eftersom Pakistan behöver hjälp med att återuppbygga sitt våldsmonopol. Utan USA:s hjälp hindras Pakistan av al-Qaida och Talibanerna från att få ett välfungerande våldsmonopol i landet. Därigenom kan USA:s drönerattacker ses som en förlängning av Pakistans avsaknad av ett våldsmonopol.

5.5 FN-stadgans suveränitet och drönare

FN-stadgan statuerar att stater ska ta hänsyn till andra staters suveränitet och inte inskränka deras territorium om det inte är nödvändigt, som till exempel i självförsvar. I fallet Pakistan

uppfattar USA att det finns ett globalt hot som inte enbart är riktat mot USA utan även omvärlden. Detta anger USA som legitimt motiv för drönarattackerna. Eftersom drönare är ett nytt koncept som den internationella rätten inte hunnit definiera, då den främst inriktar sig på interventioner blir det svårt att avgöra vidare om drönarna bryter mot suveränitetsprincipen eller inte. De Förenta Nationerna har dock fattat beslut om att drönarna i Pakistan inte är legitima eftersom de är svåra att motivera som självförsvar. USA menar dock att terrorgrupperna som kan lokaliseras i Pakistan utgör ett globalt hot och att detta legitimerar attackerna. Enligt FN-stadgan får man agera i självförsvar om ett hot mot sin egen nation uppfattas. Såväl USA som Pakistan anser dock att hotet är reellt, men trots det godkänner inte det internationella samfundet drönarattackerna som legitima. Här ligger en paradox. Kan grupperna i Pakistan uppfattas som ett globalt hot samtidigt som det internationella samfundet inte godkänner drönarattackerna?

Responsibility to Protect är också centralt när man försöker problematisera drönarattackerna i Pakistan. Enligt deklARATIONEN har stater en skyldighet att hjälpa en stat som inte längre kan utlova skydd till sin civilbefolkning och riskerar att bli en failed state. Eftersom Responsibility to Protect inte är en definition av suveränitet kan den endast ses som en viss utmaning till suveräniteten. Problemet med deklARATIONEN är att denna, precis som FN-stadgan inte nämner något om drönarattacker eftersom det är ett så pass nytt påfund. Däremot finns det ett globalt hot i form av terrorism vilket gör att Responsibility to Protect får en aktuell roll i syfte att skydda att människor råkar illa ut i det globala hotet. Med tanke på att Pakistan näst intill räknas som en failed state så väcks frågan om USA:s drönarattacker kan motiveras med hänvisning till Responsibility to Protect.

USA tycks dock ha svårt att bevisa drönarattackernas positiva effekt på Pakistan och mycket tyder snarare på en motsatt effekt. Därigenom fallerar argumentet om Responsibility to Protect. Ett problem med USA:s hänvisning till självförsvar är också att de terrorgrupper USA uppfattar som hot inte är nationer, utan organisationer. På så vis blir det svårt att legitimera drönarattackerna. De skickas nämligen mot en hel nation där den sittande regeringen inte utgör hot. Dessutom syftar FN-stadgan på att självförsvar samt Responsibility to Protect ska tillämpas med hjälp av intervention i länder, inte genom att använda drönarattacker. Således är det ingen tillfällighet att FN inte godkänner drönarattackerna samt ser det som en inskränkning av Pakistans suveränitet.

6. Slutsats

Sammanfattningsvis var målet i vår uppsats att beröra området Pakistan och se om de amerikanska drönarattackerna bryter mot suveränitetsprincipen. Genom att ha olika tolkningar av suveräniteten som utgångspunkt kunde vi därigenom få varierade svar på om drönarattackerna kunde tolkas som legitima enligt suveränitetsprincipen eller inte. De olika definitionerna skulle ge en varierande överblick av begreppet och på så vis också ge en skiftande bild av drönarnas betydelse enligt dessa tolkningar. Genom att väga dessa mot varandra kan vi få en bild av suveränitetsprincipens dilemman och aktualitet på den internationella arenan i dagens globaliserade värld.

Det har visat sig vara viktigt att granska de olika tolkningarna vi valde ut för att förstå suveränitetsprincipen och drönarkriget i Pakistan. Trots att de definitioner vi valde som rörde Weber, Hobbes och Rousseau snarare fokuserar på den interna suveräniteten kan dem ändå återkopplas till den yttre suveräniteten samt internationella systemet och blir därför viktiga perspektiv att ha med. Däremot är det svårt att var för sig betrakta dem som fullt aktuella och heltäckande. Ingen av dem har nämligen tagit sin grund ur den fullt globaliserade världen vi lever i idag. Istället är det de Förenta Nationernas definition av suveränitet i ensam kontext som kommer att bli den mest relevanta för vårt arbete då den kan uppfattas som den mest moderna och aktuella idag. FN är en viktig institution för dagens internationella arena eftersom den är mer utvecklad samt anpassad för konflikter och krig i modern tid. Att FN ser efter Responsibility to protect samt de globala hotens betydelse är exempel på dess aktualitet och betydelse för internationella relationer i nutid. De Förenta Nationernas suveränitet har utvecklats från den Westfaliska definitionen som i dagsläget kan ses som väldigt begränsad. Men den blir likaså nödvändig att ta med i vårt arbete då det var den inledande utgångspunkten för suveränitet och måste begripas för att ge omfattande förståelse av begreppet.

Eftersom vi har valt att ta olika definitioner av suveränitet har det varit svårt att förutsäga vilket svar som kommer ur undersökningen, därav en avsaknad av hypotes. Vi har upptäckt att den utgångspunkt man väljer att ta i syn på suveränitet kommer att spela roll för vilket svar som ges i slutändan. Eftersom att många svar kan ges av de många tolkningarna så blir det näst intill omöjligt att dra en slutsats utifrån alla definitionerna tillsammans. Alla tolkningar av suveränitetsprincipen är som nämnt viktiga att ha i åtanke, särskilt vid granskandet av

relationen mellan den yttre och inre suveräniteten. Likaså när man granskar fallet Pakistan. Men eftersom drönare är ett internationellt samt modernt koncept så blir definitioner med samma beståndsdelar de viktigaste. FN:s definition lämpar sig som nämnt därigenom ensamt bäst för att uppfylla vårt primära syfte med uppsatsen. Som slutgiltigt svar kan därför USA:s drönarattacker mot Pakistan mestadels tolkas bryta mot suveränitetsprincipen. Men inte i alla kontexter som berör suveränitet, vilket är viktigt att ta hänsyn till.

7. Källförteckning

Artiklar

BBC News. (2001) Bush urges anti-terror allies to act. *BBC News*, [2001-11-06]

McCrisken, Trevor. (2013) Obama's drone war, Survival. *Global Politics and Strategy*, volym 55, nr 2

Netzloff, Mark. (2014) The State and Early Modernity. *Journal for Early Modern Cultural Studies*, volym 14, nr 1.

Ninian, Alex. (2010) Pakistan and it's problems. *Contemporary Review*, volym 292, nr 1697.

Reuters. (2014) UN backs resolution presented by Pakistan on drones, *Dawn*, [2014-03-06]

Sledge, Matt. (2014) The Toll Of 5 Years Of Drone Strikes: 2,400 Dead. *The Huffington Post*, [2014-01-23]

Van Buren, Peter. (2014) Obama's itchy trigger finger on drone strikes: what happened to due process?. *The Guardian*, [2014-02-17]

W. Morris, Christopher. (2013) What is Sovereignty? *University of Maryland*, [2013-03-21]

Böcker

Benjamin, Medea (2013). *Drone warfare: killing by remote control*. fully rev.and upd. ed. London: New York, NY

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Mingst, Karen A. & Arreguín-Toft, Ivan M. (2011). *Essentials of international relations*. 5th ed. New York [etc.]: W. W. Norton & Co.

Nordin, Svante (2013). *Det politiska tänkandets historia*. 3., [utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Parkin, Frank (2002). *Max Weber*. Rev. ed. London: Routledge

Rashid, Ahmed (2013). *Pakistan vid avgrundens rand*. Stockholm: Leopard

Rashid, Ahmed (2008). *Vägen mot kaos: USA:s politiska haveri i Afghanistan, Pakistan och Centralasien*. Stockholm: Svenska Afghanistankommittén

Rotberg, Robert. I (2003). *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*. Brookings Institution Press

Rousseau, Jean-Jacques. 1762. *Om samhällsfördraget* i Hallberg, Peter, Jansson, Maria & Mörkenstam, Ulf (red.) (2009). *Tretton texter i politisk teori: Niccolò Machiavelli, John Locke, Jean-Jacques Rousseau, Edmund Burke, Mary Wollstonecraft, Karl Marx, Friedrich Engels, John Stuart Mill, Joseph Schumpeter, Robert Nozick, Robert Dahl, Carole Pateman*. 2., [utök.] uppl. Malmö: Liber

Internetkällor

Forskning (2008-12-22). *Vad är terrorism?*

Tillgänglig:

<http://www.forskning.se/nyheterfakta/teman/terrorism/tiofragorochsvar/vadarterrorism.5.5e8061a13ba709c351179.html>

[Hämtdatum: 2014-04-24]

FN-förbundet (2008-09-24). *Ordförklaringar*.

Tillgänglig:

<http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/fred-sakerhet-och-nedrustning/skyldighet-att-skydda/ordforklaringar/>

Gallup Pakistan (2013-11-26) *Perceptions of Pakistanis on Drones: detailed report.*

Tillgänglig:

<http://www.gallup.com.pk/Polls/Drone%20Strikes%20in%20Pakistan.pdf>

[Hämtdatum: 2014-05-08]

Nationalencyklopedin (2014-05-20). *Drönare.*

Tillgänglig: <http://www.ne.se/lang/dr%C3%B6nare/2082792>

[Hämtdatum 2014-05-08]

Nationalencyklopedin (2014-05-20). *Thomas Hobbes.*

Tillgänglig: <http://www.ne.se/lang/thomas-hobbes>

[Hämtdatum: 2014-05-16]

Reaching Critical Will (2012). *Drones.*

Tillgänglig:

<http://www.reachingcriticalwill.org/images/documents/Resources/Factsheets/drones.pdf>

[Hämtdatum: 2014-05-14]

Säkerhetspolitik (2013-08-30). *Responsibility to Protect.*

Tillgänglig:

<http://www.sakerhetspolitik.se/Sakerhetspolitik/Mansklig-sakerhet/Responsibility-to-Protect-R2P/>

[Hämtdatum: 2014-05-06]

The Bureau of Investigative Journalism (2014). *Drone strikes in Pakistan.*

Tillgänglig:

<http://www.thebureauinvestigates.com/category/projects/drones/drones-pakistan/>

[Hämtdatum: 2014-04-29]

The Fund for Peace (2013). *The Failed States Index.*

Tillgänglig:

<http://ffp.statesindex.org/rankings-2013-sortable>

[Hämtdatum: 2014-05-12]

TV-program och film

Dokument utifrån (2014). Död på distans. [TV-program] Sveriges Television, SVT 2, 11 maj.